

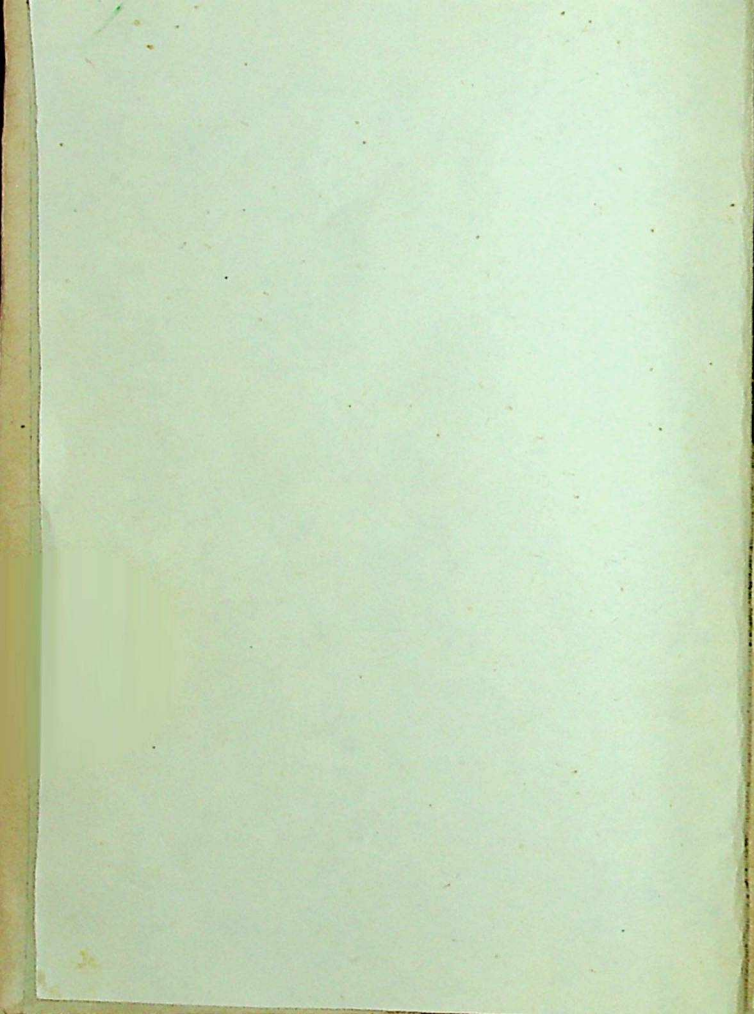
И767

Бичкэт.

Элст, 1941.

298805

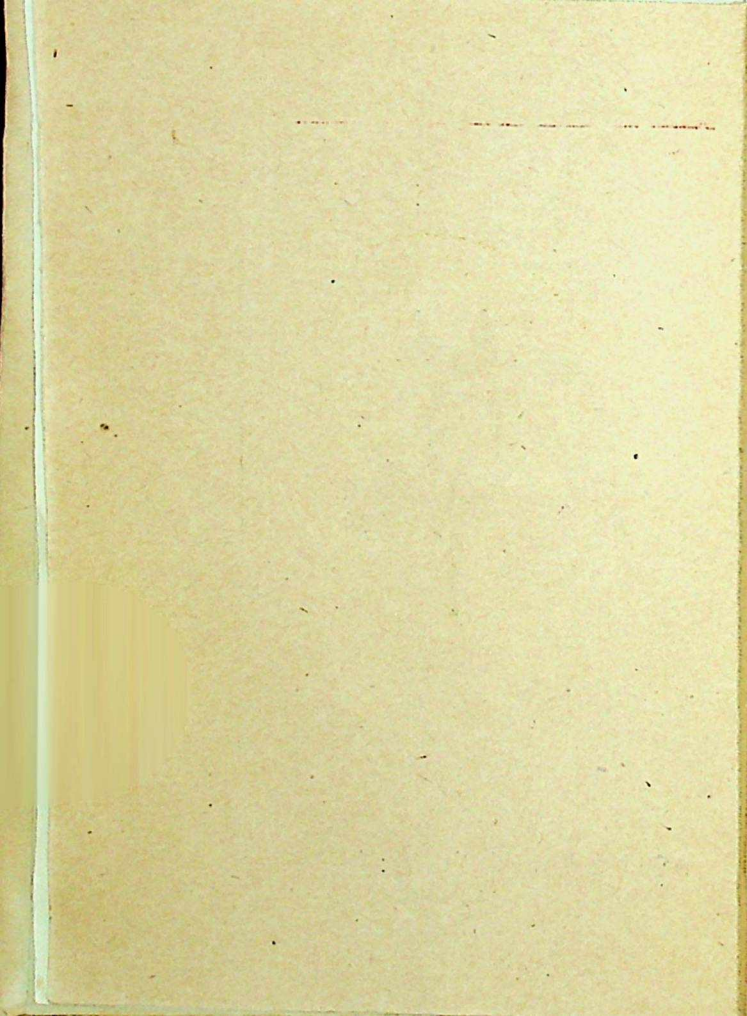
ПРОБЕ-ЛН-48 г.

БИЧКДТ

ЭЛСТ ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ

1941

БИЧКДТ

4767-
и

1976
1981
1985

647/10007
100061

Хальмг Госиздат
Элст—1941

БИБЛИОТЕКА
Калмыцкого научно-
исследовательского
ИНСТИТУТА
истории, языка и литературы

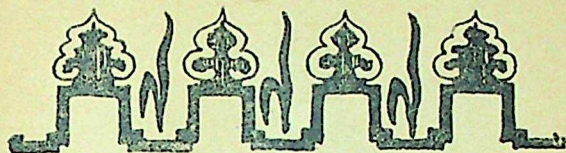

298205

Редактор Г. Шалбуров.
Техредактор П. Швачко.
Корректор Г. Ялматаев.
Художник С. Хазыков.

Сдано в набор 26/II-41 г., Подписано к печати
29/III-41 г. Бумага 60X92 1/32. Печ. лист. 2³/₈. У.-а.-л.
Зн. в печ. листе 45.000 Тираж 5150. . Зак. 087.
ДС1191

Типография № 1, НКМП. Калм. АССР, гор. Элиста

НЕГДГЧ АНЪГНЬ

ЭЗН КҮЛГ ХОЙР

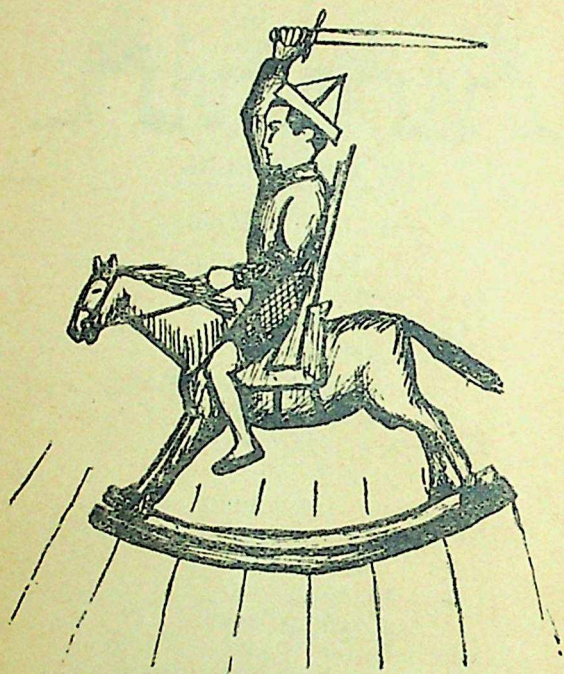
Улан Цергтән дурта
Уташ көвүн седвәртә,
Унхар кесн мөрнь
Урн эрдмин шинджтә.

Кевтә сәәхн толгъагъинь
Күүрс модар зурдж,
Хурц хойр нүдинь
Хар ширәр кедж.

Эрвнъ ке делинь
Эдәр семләд наадж,
Гасн болсн көлинь
Гарар зорад углдж.

Хар турунь невчк
Хавчл болад бәәджл,
Хазариннь уудиг нимгн
Халагъар кеснь зокджл.

Өмн хойр көлиннь
Өвдгнь дегд кевтә.

Сäähнär тогъшлулсн
Сүүлнь дегд айта.

Деернь бääсн эмäлинь
Дурсар кедж тохдж,
Хантрад сөөдг джолагъинь
Хар утцар боодж.

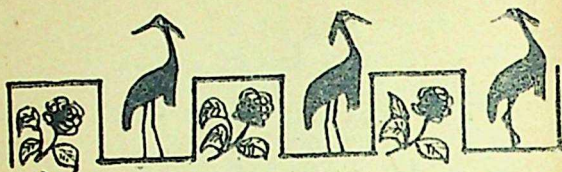
Инцхähш эн мөрнь
Ишклхш төрүц эннь,
— Хай!—гигъад түйлхлэ, йовна,
— Хар-р-р!—гигъад татхла, зогсна.

Харгъа модн винтовк
Харин дävүрт гилвкнэ,
Уласар кесн шашк
Уташин белд унджна.

Аскргсн омлгън харарн
„Атакур дävрэд орна“,
Элвг делм шорарн
Энд-тендэн чичнэ.

Дäяснүр орхан дасгсн
Көвүн диилвртэн ханна,
Дäвсн дävлгънлэ күргсн
Күлг иньгэн илнэ.

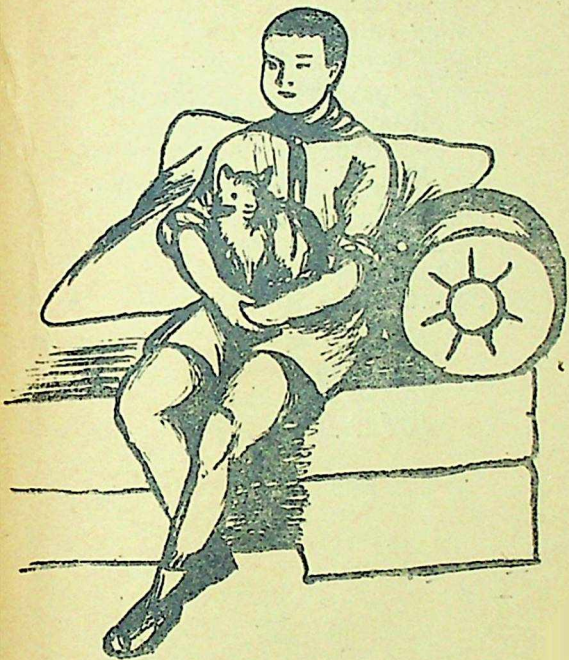
МАНДЖ БОЛН МИИШК

Шар нүдтә мис
Шамддж чирәгъән угъана.
М-ә-у гидж эркләд,
Манджин көл долана.

Мандж Миишк хойр
Стол эргдж көöldв,
Стол деерк хотиг
Уньгъагъад асхад оркв.

Мандж шүүрч бәрәд,
Миишкән өкәрлдж тевриә.
Болха көвүгъән хөрәд,
Болтха, әрлгъ!—гинә.

Болха өндс босад,
Базгъад, Миишкиг гиджгдәд,
Секәтә терзәр, газа,
Сегсрәд шивәд оркв.

Бички Мандж шугшад,
Бүрслүләд нүлмс асхв.
М-ә-у гидж гәрәдәд,
Мишкнъ терзүр орв.

—Көөркүм, көөркүм,—гидж
Көвүн Мишкән таалв.
—Көөркүм, көөркүм,—гидж
Көвүггән Болха өкәрлв...

Эк, көвүн, Мишк
Энъкр бүл болв.
Эндрәс ави эдн—
Эвцнъггү кевәр бәäv.

Медәтрин кеджәх көдлмшт
Муугъан бичә хәлдәтн,
Дольв-альв тәдн
Дүүнр бичә дәстн.

1938

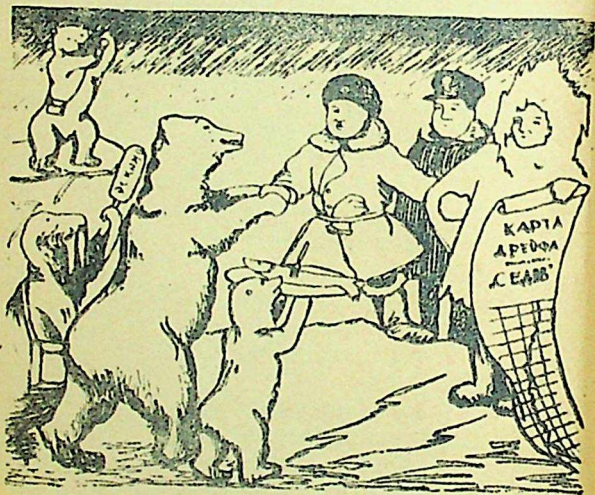

ПАПАНИНИГ ТОСЛГЪН.

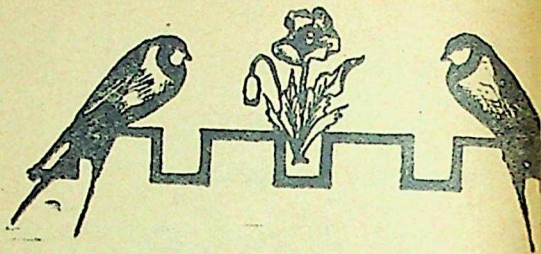
Цагъан аюс,
моржс хяакрлдж
Ца-цаагъан
зәнъглдж адгълдв,
Хуучи няадж
Папанин ирснд
Хурдж цугъар
байр кецхäv.
Көвнъ—джөбли
көлән өрглддж
Күндтә гиичләрн
атхлддж меидлдв,
Сенр, шин
загъс шарад,
Серягъинь деерн
хатхад өгцхäv.
Музыкин айс
байртагъар күпъкидж
Мөст далагъар
дүүрән болв,

Зузан мѡсн
деер гарч
Зургч аю
зургинь цокв.
Авгъ гидж
Папанинд нерѣддж

Олн зүсн
 белгән өгцхäv,
Ирдж золгъсн
 иньг Папанинән
Ивгдж аюс
байртагъар тосцхав.

УЛАН ГОСТА ӨКÄР КҮҮКН

Өрүн, ики эрт
Өрк-бүл серв.
Эндр май тосхдан
Ик урмдта бедрв.

Äрә гун орсн
Өкәр күүкн адгъна.
—Ээдж, шулуд!—гигъад,
Ўуд хәрүләд бәәнә.

Күүкн адгъх учрта:
Ке, сәәхн хувцта,
Көлдән улан госта,
Күзүндән торгън альчурта.

Ке, сәәхн хувцан
Күүнд үзүлх саната,
Сәәхн гисн үг
Сонъсхар тер белдәтә.

Болв, күн келтл
Бәрдж зүркән чадхш,
Бод-бод гүүнә,
Байсдж тунъгән хәләнә.

Улан тугта, музыка
Амтн уульнцд йовна.
Ик герин өмн
Ирдж эдн зогсна.

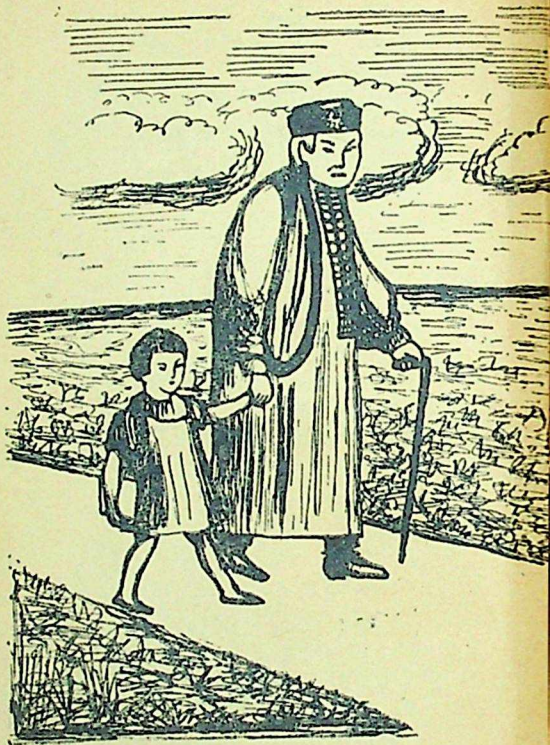
Оли дотр, орад,
Ээджнь үүрән олдж,
Үгәс үг гарад,
Эдн күүртән шүлтдж.

Күүкд наач бәәгъад,
Күмн дотр төөрч,
Ээджән хәәгъә йовдж
Үр күүкдән олдж.

Ээджнь гент угална,
Амт нүдәри шүүрднә.
Кесг-кесгтән хәәнә,
Күүкн эс олдна.

—Улан госта күүк
Үзсн та болвзат?
Мөр болхинь нанд
Медәд заадж өгвзәт?—

—Улан госта күүкд
Энд мел дала,

Иигән-тиигән гүүлднэ,
Элсэр чиги наадна.—

—Куки, äлд гинäч?
Келич тунъгән сäänär,
Ûзгинь нанд заагъич
Олдж дарунь чадмар.—

Паркд бичкдт нерäдсн
Плошадк бääдм,
Одтн тиигән, көгшä,
Ачтн тенд бääвзä.

Улан госта күүкдүр
Эмги үкс адгына
Ирхлä, ачнь öмнäснь
—Äлд йоввч?—гинä.

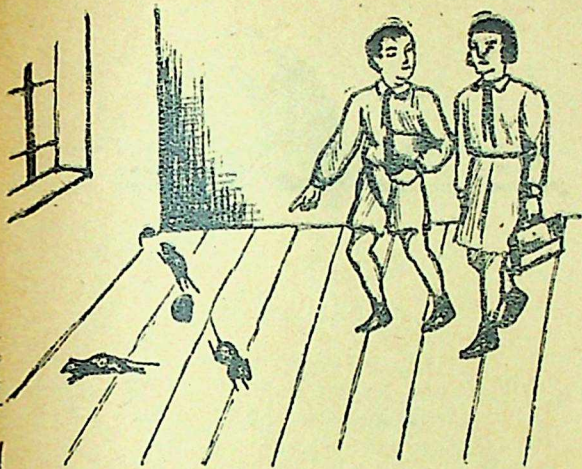
Ээдж ач хойр
Эвцлдäд хäрв.
Äлкнь эндр геедрсäн
Йилгьдж эс чадв.

ХУЛГЪНСИН ҰКЛ.

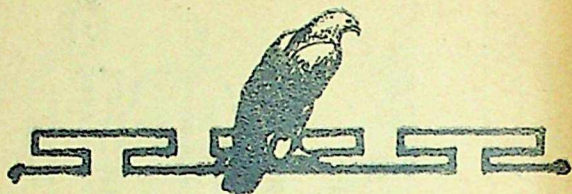
Бұл нөөрт золгъв,
Бишкүр хулгънс татлдв,
Терм хаалгъар керәлдв,
Тәвц—станцдан буулдв.
Хату яг гуйр
Хуұрәддж хулгънс чирв,
Чолу мерен хойр
Чидлнь ахрдсн цухрв.
Ягълав гисн аятәгъар
Яяглддж хулгънс чишкүрдв,
Баран талас цувдж
Бас нөкднь тослдв.
Тәвц деер тевр
Таргън хөөнә сүл,
Джилвнь сунсн хулгънс
Джиг угагъар зууньрдв.
Серүн кевтсн залу
Сонъсад тотхдж чинънв,
Хортна нәр экллгънлә
Хәнәдж тәвцәс үргәв...

Түүнэс аясн хулгънс
Тарг алдж тарвалдв,
Ундгнь боз, уснд
Уха алдж чивв.

БИБЛИОТЕКА
Калмыцкого научно-
исследовательского
института
истории, языка и литературы

ӨЛГҮҢ КҮҮКДТ

Өргн теегär шуугад,
Уулин харцх ниснэ.
Өлгүн көвү таалад,
Эк дуулад сууна:

—Эн агъарт йовси ?
Эврэ бийинчи эцк,
Орн-нутгт туурсн
Агъарин иньг харцх.

Унт, бички унт
Икär чидл хура.
Өсэд, босси цагтан
Эврэ эцкән дура.

Бер-тегш, дүүвр
Баатр залу болхч—
Бумбин орна алдр
Базг улан Хонъгър.

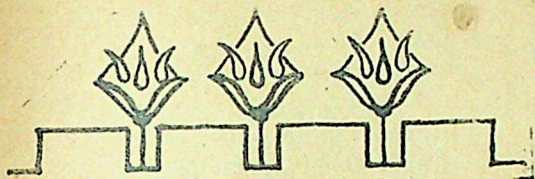
Унт, бичкн унт
Икәр чидл хура.
Өсәд, босси цагтан
Эврә эцкән дура.

Хату-мөтү, күчриг
Хамх цокдж диилхч,
Хортид ганц нерәри
Халта дарнъх болхч.

Унт, бичкн унт
Икәр чидл хура.
Өсәд, босси цагтан
Эврә эцкән дура.

Экин таалта дуунд
Өлгән көвүн унтв,
Орна кегәр холд
Агъарин харцх нисв.

ӨТНЭ ЗҮҮДН БОЛН ЗАНИН ИНАДН

Өдрийн дуусч кондрчкэд,
Өти хайгт унтдж,
Акад юмб, нөбртнь
Амтахи зүүдн ордж!

Ююгъинь келхв, зүүдн—
Йоста таралнь болна!
Кендэн келхв, саяхн
Күцл эврэн ирнэ!

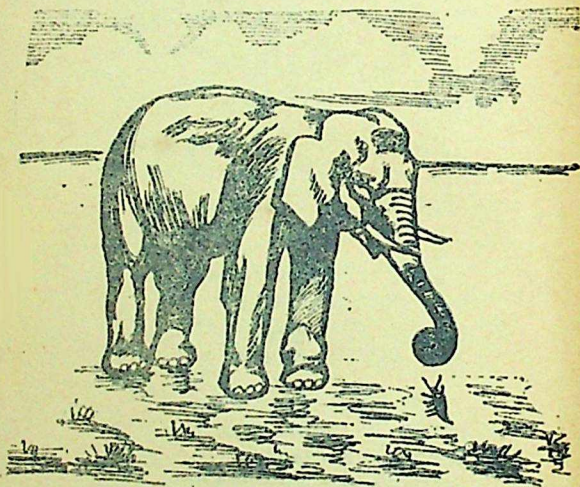
Уүнэ нөөрин бугин
Утхнь ямаран болхв?
Өтнэ „келнас орчулад“.
Амтид медүлхлэ ягъдв?

Зөв гидж баяхлати
Зүүдинь би цайлгъсв.
Хайгин эзнэ санаг
Хальмг келнд буулгъсв.

Зуудянь отид, байн
Занин орн үзгддж,
Элвг, бргн газртнь
Эн икәр джилвтдж.

Зуудн халун деернь
Занин орнур ирнә.
Караг баадләр бөөрдчкәд,
Келдж баадг болна.

Даджрлт, зовлнь угагъар—
Джиргънә гидг дими.

Эзи, залач угагъар —
Укл мел чини.

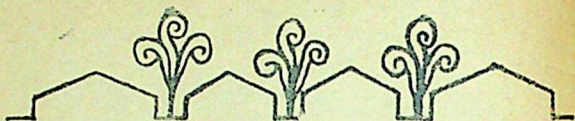
Уджглад бӕл уга
Эрт мини бол,
Агъу ик медлӕн
Альхи газрам негдӕл.

Хӕммӕн, зан минь,
Хармч чи нанд.
Хӕлӕгъӕд бӕӕхинь нань
Харслт уга чамд.

Кӕр ӕтнӕ уӕгг
Кӕцсднӕ зан сонъсв.
Гуян ташчкад гентки
Гочкнад эн инӕв.

Кӕчтӕ занин инӕднд
Кӕдӕ тег чичрв,
Кӕӕрч ирсн ӕтн
Ки тасрдж билцрв.

ХОЙРДГЧ АНЪГНЬ

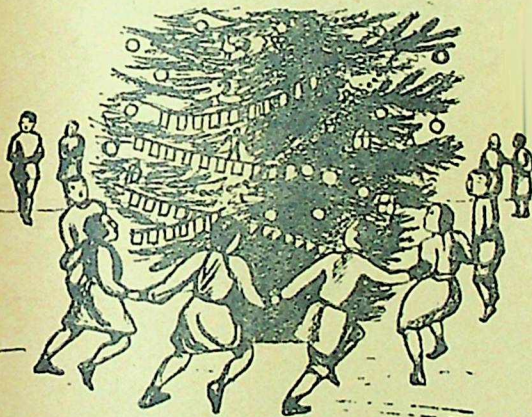
МАНА ЕЛК

(Елкин туск дун)

Көвнъ äдл джөбли
Көвкр цасн орв.
Сарул-сääхн герт
Сагсидж елк көкрв.
Эн сääхн елкиг
Эргдж-төгäлдж билий.
Сääхн джиргъл өгсн
Сталинд салют өргий!
Нүр үздг болдж
Нур мөстдж көрв.
Бичкдүдин күсл болсн
Байрта елк герлтв.
Эн сääхн елкиг
Эргдж-төгäлдж билий.
Сääхн джиргъл өгсн
Сталинд салют өргий!
Гар-гаран бярлдäд
Гääхмджтä елкан эргцхэй,

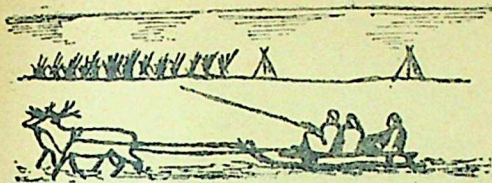
Хөвтә джиргълдән бахтдж
Ханврта дуугъан дуулцхай,
Эн сәәхн елкиг
Эргдж-төгәлдж билий,
Сәәхн джиргъл өгсн
Сталинд салют өргий!

Дассн олн эрдмәри
Динлвртә джилиг угтцхай.
Седкл ухагъан тәвдж
Сургъулин төлә шуңцхай,
Эн сәәхн елкиг
Эргдж-төгәлдж билий.

Сӕӕхн джиргъл ӕгсн
Сталинд салют ӕргий!
Орчлнъ деер цугъарагъаснъ
Оньчта джиргълтӕнъ бидмдн,
Сергмджтӕ сӕӕнӕр амрч
Сургъулин ударникуд болдвдн.
Эн сӕӕхн елкиг
Эргдж-тӕгӕлдж билий.
Сӕӕхн джиргъл ӕгсн
Сталинд салют ӕргий!
Джил прхм болгън
Джиргъл улмар нартна.
Мана елк кеерч
Мадниг оньдин байрлулна.
Эн сӕӕхн елкиг
Эргдж-тӕгӕлдж билий,
Сӕӕхн джиргъл ӕгсн
Сталинд салют ӕргий!

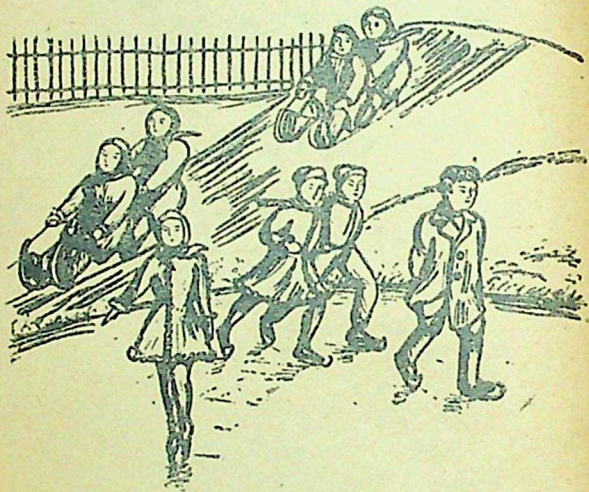
ТҮРҮН ЦАСН

Көвкүр цагъап цасн
Көвнъгәр деерәс унна,
Хавр, зунар амрси
Харлси газр цагъана.

Бората намрин өдрмүд
Цаг ирвәс давна,
Баг мини үүрмүд
Цасн орхиг күләнә.

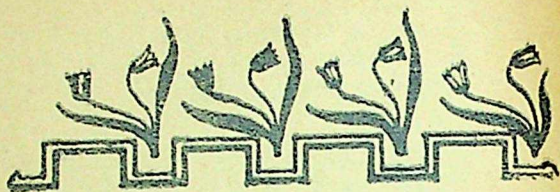
Кинити өвлини өдрмүд
Куүнд чидлүгнә,
Байрта оли багъчуд
Бийән өвлд белднә.

Түрүн цаси унв,
Тенъгр үвлини болв.
Сенр өдрмүд ирв,
Сургъульчнр дошхар бедрв.

Одрин сулинъ олти,
Ўвлин саягъинъ олзлти,
Бат, чирг болти,
Бийан тюрскидан белдти!

СЕЛВИ

Эрт өрүнд бос,
Эврэн оран яс.
Хораннь терз тääл,
Ховдгар агъар киил.

Залхурад удан кевтлго.
Зарядкән кеджә, мартлго.
Эвтә-гавшу дас,
Эрүл-менд өс.

Күзүн, белкүси уга
Киити усар угъа.
Чидлән улмар нем
Чиирг, баатр бол.

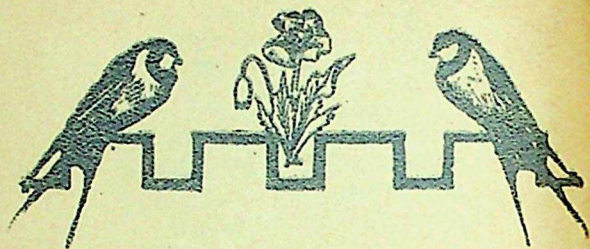
Цеврәр шүдән хадгъл,
Цаätлнь оньдин арч.
Тегäd хотан у,
Тогтун дасад су.

Сергнъ, амр цогцар
Сургъулән сур оньчар,
Даалгъвринг кўцāдг дас,
Диилдг болдж ёс.

Удан суудж залхурлго,
Уудьвран гаргъ, муурлго,
Сенр агъар олзл,
Соньн наадар амр.

1940

БИЧКДҮДИН БАИР

Нигт көк сад
Нәәхлдж энъгдән шавшна.
Көвүд-бичкдүд дотриь
Күр кедж сууна.
Сима хурдлдж ирәд,
Салют өгәд зогсв.
Түдл, әмсхл авчкад,
Төгәлнътк үүрмүдтән келв.
—Манахс! Байр! Сонъсти!
Мана Верховн Советд
Сталинә сунъгъгдх зөвшәл
Сунъгъг авч ирв.
Симан сонъсхвр цугтан
Сүртә байрар хавлв,

Дегц цугъар босчкад;
„Дуугъан Сталинд“—гилдв.
Джинъисн дуута Коля
Джигтү адлхи көрхн.
—Көвүд, би дуугъан
Көтлврчдән өгнäv!—гив.
Борис хаджугъаснь дävрäd
—Би бас!—гив.
Би, уга би—гилддж
Бичкдүд хооридан зүтклдв.

Эдндән хамгин бичкнь
Ээнä көвүн билä.
Ээнä үг авв!
Эргмдән харвчкад, келв:
—Тас тиим биш
Тертн хаджгър медмдж.
Бидн одачн бичкивдн
Бäасджä, хөөннь—гив.

Коля Симаг ээрäд,
Келх үг авв.
—Залус, сонъстн!—гичкäd,
Зөнъдән гочкидж инäv.
—Наадлад би келлäv.
Насмдн күцäd угалхн.
Арвн нäам күрхвдн
Алдр зöv эдлхвдн,—
Сталинд бидн тегäd,
Сунъгъачин дуугъан өгий!

Негдгч депутат кедж
Неринь бюллетеньдэн үлдэй!—
Алх ташлдан тачкнад,
Агъарар тардж күрджнънв.
Сталин депутатд сунъгъдхд
Седкл ухань байсв.

—Ура! ура Сталинд!
Улсин нарн мандлг!
Сувси саяхн хувтэ
Советск бичкд цецгэрг!
Ахрин кеджэх кёдлмшт
Ач, донъган күргий!
Алдр эн сунъгъвриг
Аав, ээждэн медүлий!
Бичкдүд ингдж шуугад,
Байрар буслдж гэрэдлдв.
Бийсиннь туск дууг
Байрта айсарн дууллдв.

1938

БИЧКДҮДИН ДУН

Эрвлзгсн машиндән суугъад,
Энъкр Москвагъан орнав.
Көгши Кремльд кӯрад,
Күндтә Сталиндән золгънав.

Сталинә гар атхад,
Сәәхи хӯвдән байрлнав.

Секдж манд өгсн

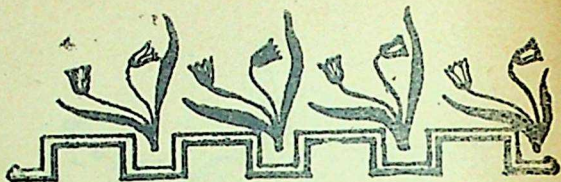
Сарул джиргълднь ханнав.

Эрдм сәәнәр сурсан
Эцк Сталиндән медӯлнав.

„Сән“ гисн магтал
Сталинәс белгтә ирнав.

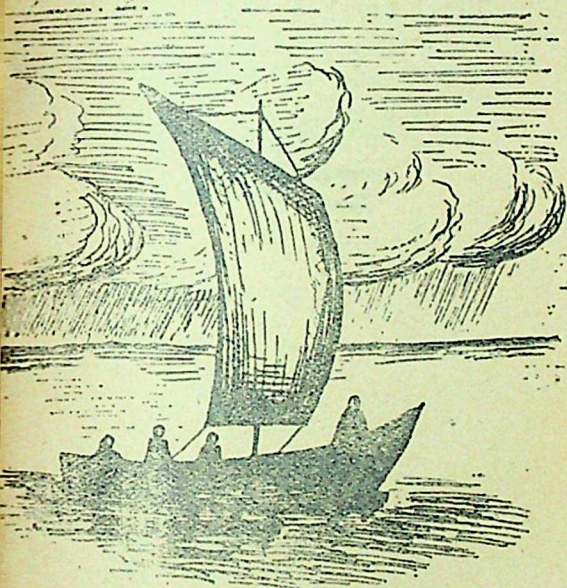
1938

ТЕНЪГСТК ОНЪГЪЦ

Хар тенъгс урньдад,
Халврдж аман цокна,
Кѳѳстѳ сѳркѳ дольгад
Кѳѳлдсн болад одна.
Амд метѳр догдлна,
Амсхсн болад бѳѳнѳ,
Уулин хад чолудла
Урньдж прѳд чичлднѳ...
Шудрмг эвтѳхн онъгъц
Шургъад тенъгст орна,
Кѳмрѳд цокх дѳрстѳ
Кесг дольгад дѳврнѳ.
Альвн долда онъгъц

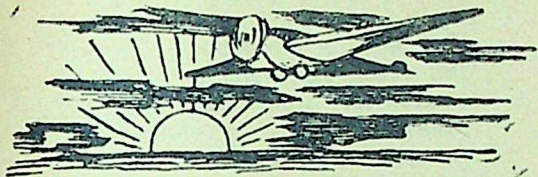

298805

Аргълад торлцад йовна,—
Дольгад заагт бултад,
Дөгсн болад йовна.

...ШУД ЛЕТЧИК БОЛНАВ

Очр—бички көвүн
Одахн школд орла.
Эндр школ таласн
Эн хәрдж йовла.
Тенъгрт самолет тачкнад,
Терүнд гентки сонъсгдв,
Элә болсн машин
Энүн деер үзгдв.
Тенъгр тал шүлтәд,
Тер самолет гәәхв,
Шуугань, харань тасртл
Шуукри, саналди гердв,
Суумкарн керсг бәрлди,
Суугъад, амри гердв.
Керсү бички Очр
Кесг самолет үзлә,
Самолет үзх болгъндан

Санань, кўслнь ним:
Шулун ёсхнь болхл,
Шуд летчик болнав...
Чки тенд, тенъгрт,
Чкалов мет ниснав...
Аальта, джигтā машинл,
Агъарт ёёмād йовна.
Делкән сāахн машинл,
Деер, холд ниснā...
Летчкнь кен болхв.
Летчик! Нернчнь кемб?!
Чамшнь ик болхнь,
Чамшнь нисх билāv;
Газр деерк амтсиг
Гāахād йовх билāv,
Газрин уулс, усиг
Гāрādулād йовх билāv,
Нам дурлсн талан
Нисād йовх билāv.
Советск оран цугтнь
Самолетас ўзх билāv,—
Мендвт, манакс! гидж
Мел хāакрх билāv...
Аальта соньн машинч,
Агъарт ёёмād йовнач...
Самолетин харань уурхла,
Саналдад Очр босв,—
Хамр деерк кёлсән

Ханцари эн арчв...
Очр, хаалгъчнь ѳргн,
Очр, кўслчнь кўцх.
Чкаловиг дурах аргъ
Чамд лавта бӳӳнӳ,
Сургъуль сӳӳнӳр дас,
Санси хамгчнь кўцх.

КААД ЗОГСДЖАСН ПИОНЕР

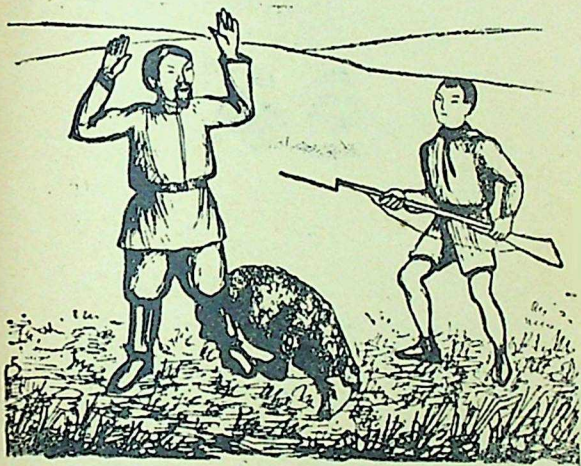
Хаврин сө харнъгъу
Хар салькн догшн.
Хургълджах колхозин хөөнд
Хяләвр ик кергтә.

Хяләх зөвтә чабань
Харджнънад унтсн цагт
Хортн сө дүләд,
Хулхагъар хургъинг ална.

Мал өсклгънд өрлцхар
Мана пионеротряд,
Колхозин хургълджасн хөөнд
Ка илгәсн болдг.

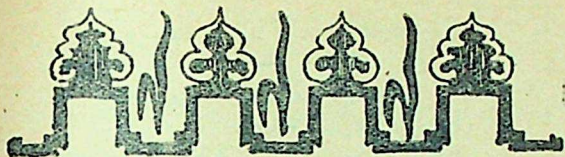
Сө йир харнъгъу,
Салькн берк догшн
Шикрә Дулахн күүкн
Шамин герл темдгнә.

Аргъул ўрвдж ирӓд,
Дулахн шагъагъад хӓлӓнӓ,
Алчксн хургъна хаджуд
Домбр хортн ўзгднӓ.

Каад зогсджасн пионер
Кулак хортиг бэрнэ,
Мана пионерин отряд
Малин тōлэ ноолдна.

БЕЛГ

Элдв юмб, ъвгн,
Эвдр юн болхв?
Колхозин парвланā газа
Кун нигтлāн хурсмб?

—Ай, наадн уга
Оч бидн совьсй!
Олна ўг, кўўрās
Ќрāлинь чигн хувацй!

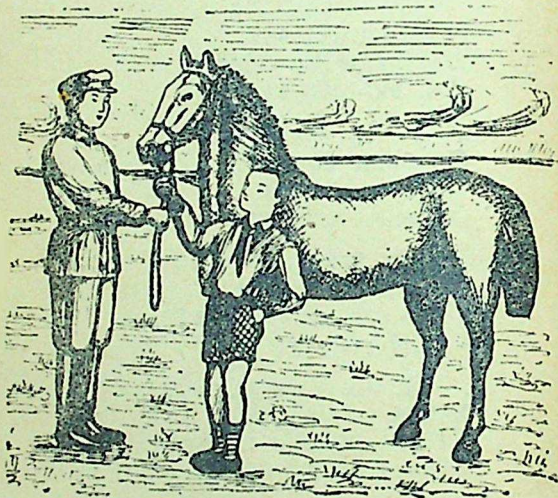
Эн ўгиг кўўндснь
Ќор колхозин улс;
Олар соньмснь—кѡвўн,
—Одй—гиснь—ѡвгн.

Хойр гинч адгъад,
Хурсн улсур ирв.
Бички кўўкдин ценънсн
Байрта ду соньсв:

—Гурви джилн дунд
Гучн унгъ ѡсклāv,

Килмджтә хәләц теткисдән
Күрнӱ унгъ авлав.

Күрнӱгм күлг болв,
Ке, сәәхн, хурдн.
Күцц сур-суцатагъан
Күндтә ахирт белн.

Öскен мөрән байртагъар
Улан Цергт белгнәв.
Кергтә болхла, урмдтагъар
Көвүн бийәри морднав.

Öсг, өдр ирвәс
Өнр улан харсачир!
Батрг, өдр ирвәс
Баатр улан гәрдр!—

Ончта ним йөрәләр
Ўгән көвүн ашлв.
Ик, бичкн альхд
Эргмд кӯрджннәд бәәв.

Хург төгсв, болв
Хурсн улс тархш,
Хойр күн болвас
Хургиг залгълго бәәхш.

Гиич хойр залу
Герәдән үкс адгъв,
Ири бийәри үзсән
Эврән кехән ухалв.

ТАРХА КӨВҮНӘС

Хаана көвүн түшмлин көвүдтә
Хагт шагъа наачана.
Аашен тархаг ұзчкәд,
Ах түшмлин көвүн келджәнә:

— Му ходжгър аашна.
Манла шагълцхар йовх.
Санан уга юмб!
Ююгъан боддж наадхмб?

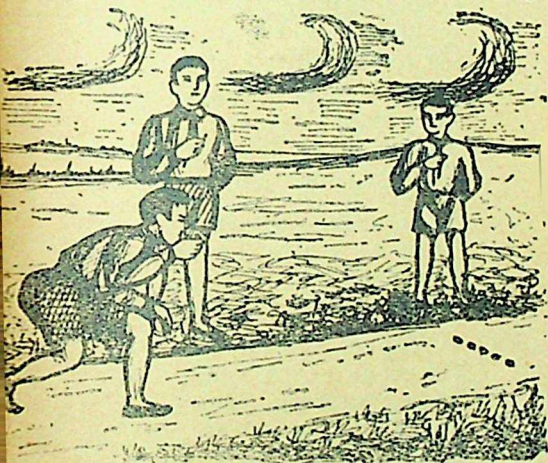
Хаана көвүн Бадм өмнәснә
Хәрүд зәрлг болв:
— Залу күн нааднав гихлә,
Зөрсинь цокдг йосн уга.—

Түшмлин көвүн ду тасрв.
„Тнимчн“—гигъад аю дахв.
Тарха ўкс кўрч ирв,
Түшмлин көвүн ходрдж сурв:

— Манла шагълцхар ирвч?
Мөнъги, алти бәәнү?

— Наадулх хәәрн бәәхнъ
Наадад чиги оркхов—гив.

— Наадх саамин энчи
Некхи тулм алти.
Ююгъан тәвдж нааднач?
Ююгъан өгнәч шүүгдчкәд?

— Кемр тадн хяарлхлатн
Көгшн аав, ээджән
Көк даагътагъан
Кевтнь бодад нааднав.

Теднән шүүгдәд оркхларн
Тергән, царан боднав.
Түүнәс давхнь нам
Тер герән боднав.—

— Мөрәннь багъ болв гидж
Наадулго бәәхм биш.
Өрцг, сах өгтн,
Өр кегъад наадтха!

Хаана көвүнә закврар
Хойр өрцг, сах авв.
Хойр өрцгән өрәд,
Хамдан гарад зогсв.

Ах түшмлиң көвүн
Алти ааругъар хагъад,
Алдад оркв.
Аман анъгъагъад зогсв.

— Тарха, ха—гидж
Тендәснь негнь келв.
Деедж халгънь хәләд,
Деегүрнь гарад одв.

Хойрдгч халгъндан
Хошадлулдж тусхав.

Көк чүүкл сах
Гулмтд биилдж зогсв.

Көвүн санапр өвдглад,
Кевтнь церад авчкв.

Тер саамдан гурви
Тулм алт шүүв.
Невчки зуур дākад наачагъад,
Нег тулминь хәрү шүүгдв.

Тернь бас ухана мек.
Ташр куньк цецнā тоолвр.
Дākад чиги наачахар
Даслт өгчәсн сандж.

Тулмта алтан ханцидан чикад,
Тоглад гүүгъад, йовад одв.
Алтан шүүгдсн наадачир
Арднь гурнилддж үлдв.

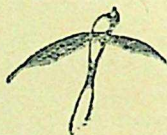
Хойр тулм алтиг
Хойр чигчәгъәри өргад,
Аав, ээджиннь дерин өмн
Авч одад аргьул тәвв.

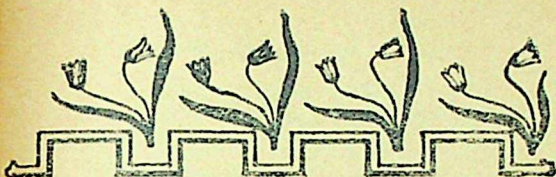
Буурл өвгн чочн тусад,
— Юмб энчи?—гив.
— Бәәнә йир! Хазн—гидж
Бер көвүн хәрүлв.

Ээдж аав хойрнь дже гитлән
Энь уга байрар дүүрлдв.
Келх үг гарл уга
Кесгтән башрдад улалдв.

— Хамагъас аввч—гидж
Хурмст мишән сурна.
— Хаана көвүнәс шүүвв—гидж
Хагърдж цаадкнь инәнә.

Дөрви зүсн мал эдиәхи
Далагъар хулдад, күцәгъад авна,
Гууль гуушго болдж байджад,
Газр дүүрнь мал өскнә.

ӨВСНД БААСН ЧИГ МЕТÄР

Күн орад серүлхлэ:
— Керго—гигъад босхш.
Көнджлинь авхар седхлэ:
— Кишва!—гигъад бухна.

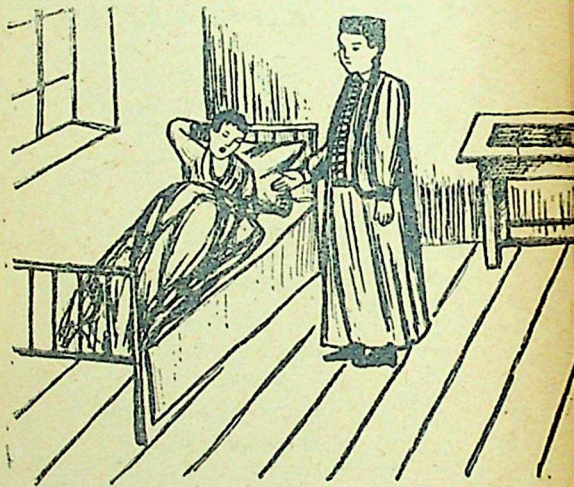
Кемб эн тегäd,
Күн тэндж бäнт?
Өр цäätл мал мансн
Өвгн болвза энтн?

— Хувцан өмс—гихлэ,
— Хама? Олдхш!—гинä,
— Хотан у!—гихлэ,
— Халулчк!—гигъад хäакрнä.

Орксан мартдж оркдг
Гекс болвза энтн.
Өдрär, нартад үздго
Гурвлгъ болхий аль?

Экнь таалдж босхад,
Эвлдж хувцинь өмскäд,

Эцкнь хотинь уулгъад,
Эрт занятурнь йовулхла,
 Өрүнд хаврар бääсн
 Өвснä чиг метär:

„Бийм бичкә кӧндә,
Билци гиджәнәв“—гинә.

Тадн ода энӱг
Тегәд кенинь медджәнт?
Эәдж, аавдан эрклджәх
Эрднин Бамб энтн.

—Иднәв—гисинь ӱгәд,
—Однав—гиснӱрнӱ кӱргәд.
ӱзнәв гисинь авхулад,
ӱгггнд давдж эркләд,

Бӱләкнәр унт—гигәд,
Бӱннндж кӧнджләр бӱркәд,
Сальк авхаснӱ әәгәд,
Шааләр толгәггинь орагәд,

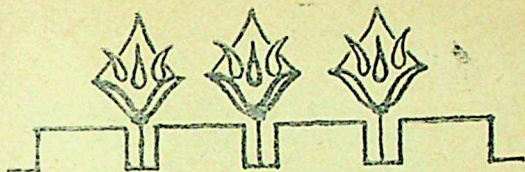
ӱндгнә уург метәр
ӱскджәх ӱрн эн.
ӱӱрмӱднӱ кеер наадхла,
ӱкс герӱрн хурдлна.

Ар полюсур тегәд,
Агъарар ягәдж нисхмб?
Хагърси сумд дотрагъур
Хортнур ягәдж дәврхмб?

Бамбин эрклггн төрӱц
Бийднӱ туста биш.
Иигдж ӱснә гидг
Ичквт, чиш!

Шудрмг уурмуд, школасн
Шүүдж ним бамбсиг
Шулугъар олдж авад,
Шулгим умшдж өгтн.

„УС ҮЗЛГО—ГОС ТААЛДГО“

Үлгүрин тускар нанд, өвгнә
келсн туудж.

Кезәнәггәй нег цагт бәәдж,
Кесг джил урд бәәдж...
Үүли уга өдр сандж,
Үдин цуниц халунла сандж,

Уулин бел газр бәәдж,
Үкрмүд тарад үүнд идшлджәдж,
Үкрч көвүн хәрүлдж йовдж,
Ундасад тер цолди гиджәдж.

Уух ус көвүн хәәдж
Уулиг эргәд тер хәләдж,
Усн гооджджасиг гентки үзлж,
Үкс шүүрәд хамтхас таслдж,

Хамтхасан ухрлад ус тослдж,—
Харада цервәд өөгүрнә нислджәдж,

Хамтхаснд усн дүүрэд ирдж,
Харада ирэд, цокад асхчкдж.

Хамтхасан көвүн дэки тосдж,
Харада усиг хойрдад асхдж,
Ундасджаси көвүнэ уурнь күрч,
Ут шилврэри хүрүлэд авч.

Ўзүрлэнь харгъад харада үкдж,
Дэясэн көвүн дарси болдж,
Дэки авад хамтхасан тосдж,
Уха тунгъагъад көвүн тотхдж.

Уснасьн түрүлэд болгарни соньмслү
Өбдэн давшад көвүн хэлэдж,
Өсрэд гентки чочад оч;
Усна булг уга бээдж.

Уурта догши могъа үздж:
Уси биш—хори гооджджадж,
Уухлари көвүн үкх сандж,
Ўклэсьн түүг харада харсджадж.

Өшэти гигъэд ингэн алдж,
Эндүгъэн медэд иигдж келдж:
„Ус үзлго—гос тээлдго“
Ўлгүрин унгнь тиим бээдж.

* * *

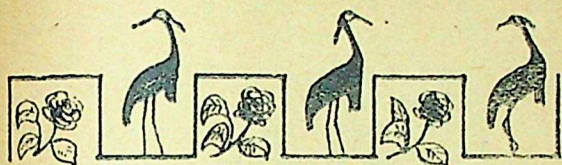
Ўкрч көвүнэ үг
Ўни бээсьн лавта,

Улгүрин уи-чинриь
Одачн бэйгъя зөвтә.

Урдаснь ухалчкад кесн үүлдвтр,
Эндү-алдг ховр гардг,
Иньгиг өшәтнәс илгъдж чадлгын
Эркн чинртә төр болдг.

1938

„КЕРСҮ“ МЕКЛӘ

Теегин нег хотхрт
Тогтал усн бәәдж,
Бүлтхр нүдтә меклә
Бәхтнәд кәвәднә суудж.

Хойр галун ирәд,
Хотхрин уснд буудж,
Усна эзи меклә
Үнтә гиичрән тоодж.

Эн гурви тегәд
Энъкр бүл болдж,
Галун иньгүдән дахад,
Ганц меклә джиргъдж...

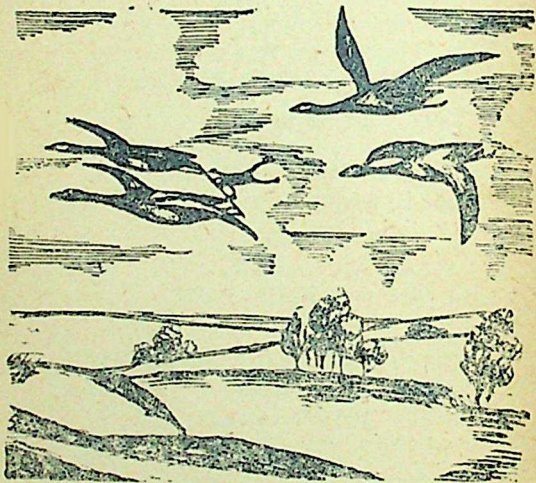
Сәәхи джиргълин дундурт
Сүркә аюл учрдж:
Халун догши ганъд
Хотхрин усн ширгъдж.

Дживртә хойр галунд
Джиргълд күрхнә амр,

Мяагг кӧлтӧ меклӧд
Мел тертн кӧчр!

Усн уга теегт
Иньган хайхд хату,
Аргъ ююндв гигъӧд,
Уха тунъгъадж ядв.

Сӧӧлднь нег галунь
Сонь аргъ олв:

Кўдр шарлдж авад,
Кўлдән хоюрн хавчв.

Амари шарлджнас зуугъад,
Агъарт меклә нисв,
Ўкләси гарсан тоолад,
Ўўрмўдтән хани байсв.

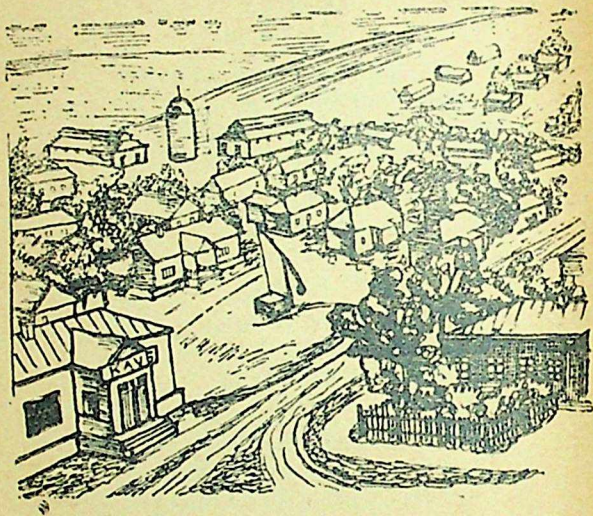
Хойр иньгән хәләхлә
Хәәкрх дурнь кўрв,
Болв, аман аньгъахла,
Балв тусхан санв.

Байран медўлх болхла,
Бәхтидж хәәкрх кергтәч.
Амндән дурта болхла,
Аман боох зөвтәч.

Меклә тиигдж санджагъад,
Мартчкад хәәкрхәр седв,
Шарлджан амнаси алдчкад,
Сарлзад доргшан нисв.

Газрт унси меклән
Геснь хагъ тусв,
Галун деегўрнь эргәд,
Гундл тўрдж нисв.

Арә кийтә меклә
Аргўлхи, иигдж келдж:
«Му кўн меднә,
Медсндән—кўрч чадхш»

* *
*

Меклән келси үг
Мөнък үлгүрт хөврдж,
Медсидән күрдго күүг
Мууд тоолдг болдж.

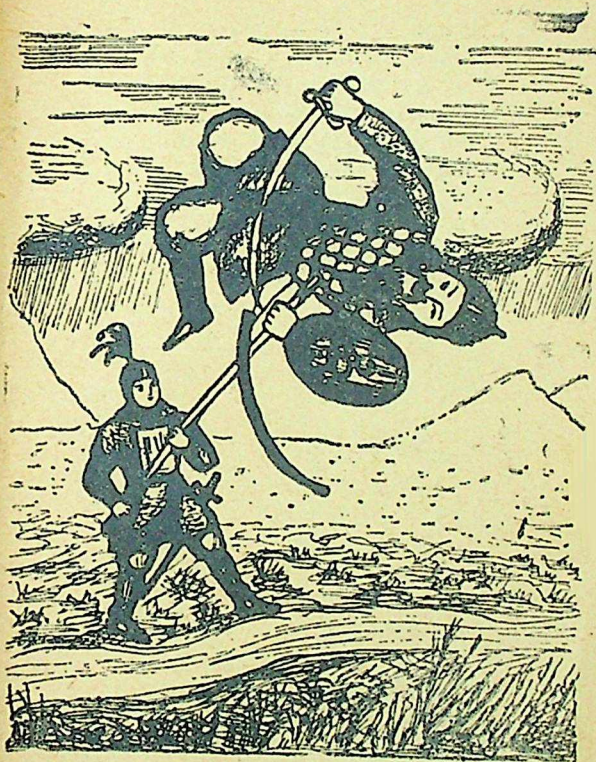

БИЧКН БААТР

Алдр Жаньгъриг багъднь,
Армнь хурц цагтнь,
Ань харвдж йовхднь,
Али алдад тавгсн,
Агъу ик иднь
Арсн дотрнь үүмгсн,
Аргъ, чидл хойрнь
Амтид дарлгъ өгдго,
 Атагъан күүнд төрүүц
Алддж булагдад уга,
Авл идл татад
Аман аньгълзулад,
Авад ирхми гйгъад,
Актан данъгин белдэд,
Арвс тоотан цуглулад,
Агсг кўлгүдән тавлад,
 Бийән оньдин ясад,
Баатрмудан мактад,

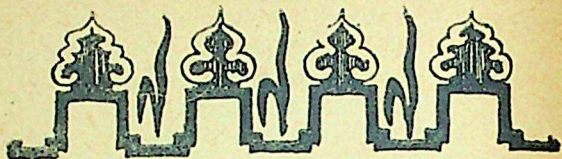
Бумбин орн бүрклгсн,
Байрта джиргълиг тарахар,
Байн унтä зöбриг
Бийдән орулдж авхар,
Бäähä төвкнүн äмтсиг
Бäрäни мухла кевär,
Барс мет баатрмудиг
Бийдән түшмлмүд болгъхар,
Бäрдх ик дäänd
Бийән дахулдж орулхар
Бадмин Улан гидг
Баатр мордхар бäясиг,
Бийäснъ түрүлдж одад,
Батлсн каагъинь ивтлäd,
Бäашнъ дотрнъ орад,
Бäрäd тахрлдж күлäd,
Хорлтан күргдгинь таслад,
Хоолинъ таг боорлад,
Хамр-аминь тиизлäd,
Халдад, тулмд чикäd,
Харсхар седсн цергинь
Хäлдүлдж бийстән öбрдхлго,
Хурдн мörдин шүрүнд
Харагъан оляднъ öглго,
Хая харадад ирсинь
Хäрү эргдж сöргäd,
Хäрин догшн дäясиг
Хан Джанъгъртан асрад öгсн,

Зүүдн Бумбин орна үниг
Зүрхндэн батлад мордгсн,
Зуурдин авта шулмсиг
Зөргин идэр хоосрасн,
Эзн богд Джаньгьрасн
Энькрлүлдж өмсүлгсн,
Тер гурвн көвүдин негнь
Тегэд кемб?--гихнь:
Шартг нертэ далад,
Шарин зургъан миньгън
Арвн хойр баатрмуд дунд
Ар Бумбин орд биш,
Даяч Улан Хоньгьр
Даяс дархар йовхд,
Харин Шар Бирмс
Хаанад түшмл болхд,
Уха медлцсн садид
Үүддж төрсн үрн,
Улан Хоньгьран дахдж,
Уудьвран гаргьдж өссн,
Эцкэн дурах темдгэн
Экн гархдан үзүлгсн,
Экэсн төрх цагтан
Эврәннь хойр гартан
Ширмн болд, явр
Шава цустаг атхдж гарсн,
Ширк ааван дурасн,
Шил күзүнь бэрлдатэ,

Дайч эцкән дураси
Дал—күзүнь ниилдәтә,
Ид-чидл гидгинь
Илдь келдм болхинь:
Цулврар хойр давхрлчкад,
Цоксан дундагъурнь таслдг,
Эр кедү чанъгъ болв чиги
Эмәлинь хоостулад оркдг,
Эн Бумбин оран
Эврән олдж ирген;
Ботхин Самблин зе,
Бөк Шикшргъин ач,
Беткта шар күүкнәс гарсен
Баатр Хонъгърин көвүн Хошун
Бумбин орн-нутгинь
Бичкн эздүдинь негнь,
Байрта джиргълиг делгрүүлгънь
Бас итклтә геройнь.

БААТРИН МАГТАЛ

(„Теегин үрн“ гидг_поэмас)

Товин сумнас
Тотхдг уга,
Буугъин сумнас
Бултдг уга,
Дөрвн цагт зогсл уга
Дäällдв чигн
Дөрäгъән сулдхдж
Дерлх юм хäädг уга,
Сöөг сө кевтнь,
Öдриг öдр кевтнь,
Сүр, омг авч
Öшäтиг кöөдж чавчлдг,
Тавн уулин белиг,
Тавричана нутг газриг,
Украинä ори медлиг
Утднь, öргнднь төгäлсн,
Хур, боран, кийтнäs
Хоргъддж, үрүдхән мартсн,

Чилнь хар занчнь
Чиря цокдж делсдг,
Сом хар сахлнь
Серджиьняд ганъхад баадг,
Уралад хяакрад орхла,
Утд дүүрад кунъкидг,

Кундта Улан Цергнь
Командир Аакугъан дахдг,
Цагъан монъги барулта
Цакр хурц улдари

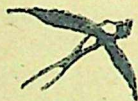
Хуурмг мекта хортдиг
Хяарлл уга чавчдг,
Ээджиннь уургла нинлүлдж
Чидл, аргъ авгсн,

Багъ бички насдан зовлнь үздж
—Чама—гидж андгъарлсн,
Арсн махиудиннь заагурнь,
Халун цусн буслсн,

Аргъ, хурц, мергниг
Хар ухагъар олгсн,
Багъ дүүвр цагтан
Байнд даджргддж йовсн,
Хаана офицер, генералмудас
—Хальмг—гидж зовагдсн,
Лам, багшин шаджиг хайгсн,
Ленин, Сталиниг дахсн,

Олн яльч улсин
Омг бийдән шинъгәсн,

Буденный Семен баатрин
Батта иньг болгси,
Мѳри кѳлгдѳн гавшун,
Маньхгър мерги маньната,
Загъмла хурц нѳдтѳ,
Залу дѳѳвр наста,
Харада хар сахлта,
Хар занч кѳдрси,
Хурди кер кѳлгтѳ,
Бѳк Улан Цергин
Баатр Ааку гинѳ.

ГАРГ

НЕГДГЧ АНЪГНЬ

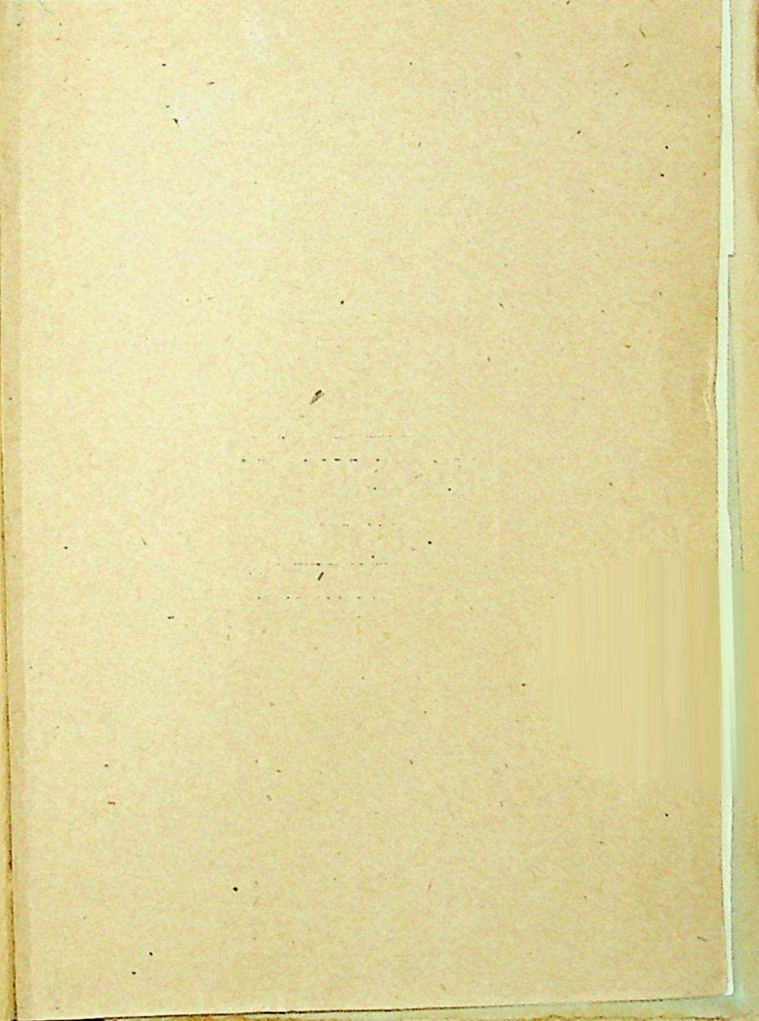
Халх

Эзн кўлг хойр	Дорджин Б.	3
Мандж болн Мишк	Леджнā Ц.	6
Папанинг тослгън	Эрдūшā С.	9
Улан госта ѳкār кўўкн	Шалвра Г.	12
Хулгънсн ўкл	Леджнā Ц.	16
Ќлгāн кўўкдт	Шалвра Г.	18
Ќтнā зўўдн болн занн инāдн		
.	Шалвра Г.	21

ХОЙРДГЧ АНЪГНЬ

Мана елк	Эрдūшā С.	24
Тўрўн цасн	Кўглтин Д.	27
Селвг	Эрдūшā С.	30
Бичкдўдин байр	Леджнā Ц.	32
Бичкдўдин дун	Леджнā Ц.	35
Тенъгстк онъгъц	Инджин Л.	36
Шуд летчик болнав	Инджин Л.	39
Каад зогсджасн пионер	Манджин Н.	42
Белг	Шалвра Г.	45
Тарха кўвўнāс	Леджнā Ц.	48

Өвснд бääсн чиг метәр .	Дорджин Б.	53
„Ус үзлго гос тääлдго“ .	Эрднин М.	57
„Керсү“ меклә	Эрднин М.	61
Бичкн баатр	Дорджин Б.	65
Баатрин магтал	Дендән А.	70

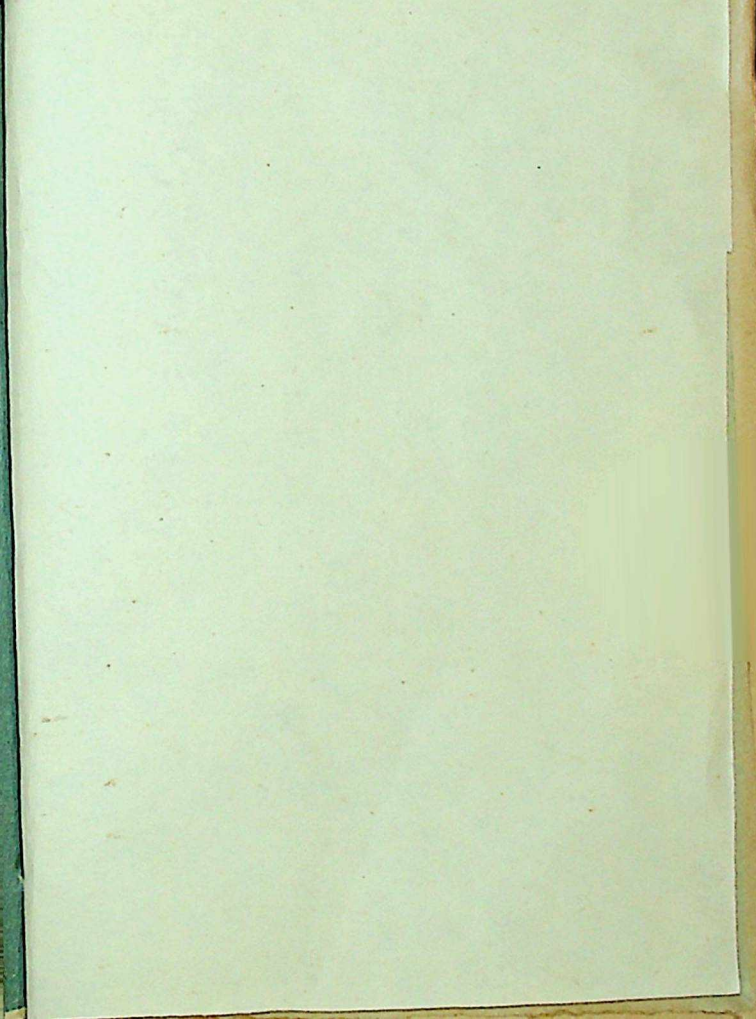

Цена 2.р.

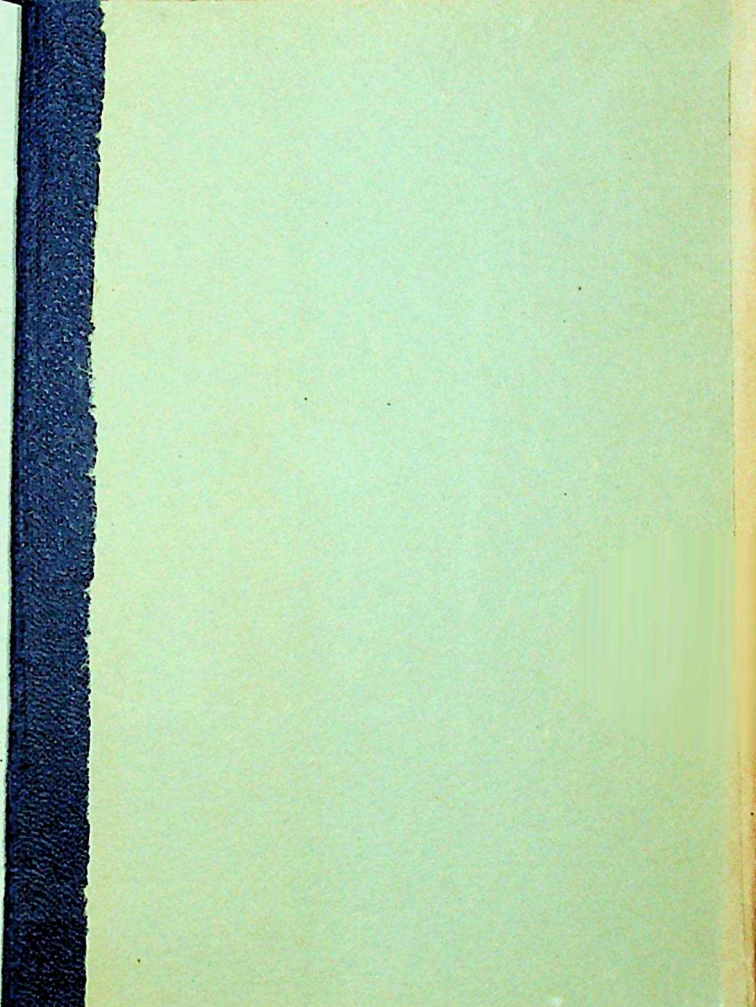
21948

МАЛЫШАМ
СТИХИ

На калмыцком языке

9-20
20
20 April (2003)